

TUTKIMUSRAPORTTI

Kysely Tornionjoen lippoperinteenharjoittajille tammikuu 2025

Kuva: Jaakko Heikkilä

Elokuu 2025, Tornionlaakson museo

Interreg
Aurora

Co-funded by
the European Union

LAPIN LIITTO

**UTVECKLA
NORRBOTTEN**
EN DEL AV REGION NORRBOTTEN

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTA JA TAVOITTEET

- Tutkimuksen tausta
- Tutkimuksen tavoitteet ja merkitys

2. TUTKIMUS- JA TIEDONKERUUMENETELMÄ

- Kohderyhmä
- Tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmä
- Aineiston analysointi ja kyselyn luotettavuus

3. TULOKSET

- Vastaajan taustatiedot
 - vastaajat osakaskunnittain
 - vastaajat ikäryhmittäin
 - vastaajien sukupuoli
 - vastaajien asuinkunta
- Vastaajan rooli perinteenharjoittajana ja -vaalijana
 - lippokalastusharjoittamisen kesto
 - osallistumisen tavat lippoperinteeseen
 - syyt lippoperinteen harjoittamiseen
 - miksi lippoperinteeseen ei osallistuta
 - osallistumishalukkuutta lisäävät tekijät
 - perinteenharjoittamista hankaloittavat käytännöt
 - perinteenharjoittamista hankaloittavien käytäntöjen kehittäminen
 - tuleva osallistuminen perinteen vaalimiseen
 - saatu tuki ja omat resurssit perinteenharjoittamisen tukena
- Lippoperinteen suojelu ja kehittäminen
 - arvio lippoperinteen saamasta ulkopuolisesta tuesta
 - lippoperinteen tulevaisuuden kehitysmahdollisuudet ja UNESCO
 - perinteen tunnettuuden ja arvostuksen kehittäminen
 - uhat ja riskit lippoperinteelle
 - avaintekijät lippokalastuksen säilymiselle
 - uusien toimijoiden ja nuorten houkuttelu
- Kestävän kulttuuriperintömatkailun kehittäminen
 - kehittämismahdollisuudet
 - toimijoiden rooli
 - toimenpiteet ja investoinnit
 - matkailupalvelut ja aktiviteetit

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

1. TAUSTA JA TAVOITTEET

TUTKIMUKSEN TAUSTA

Lippokalastus on vuosisatoja vanha elävä kulttuuriperinne Tornionjokilaaksossa. Perinteen säilyminen ja siirtyminen uusille sukupolville edellyttää aktiivista dokumentointia, tukitoimia ja yhteistä kehittämistä. Isona osana alueen lippoperinteen suojelua, perinnettä on haettu UNESCON aineettoman kulttuuriperinnön listalle. Asiasta saadaan päätös vuoden 2026 lopulla.

Tämä tutkimus on osa laajempaa EU:n Interreg Aurora-ohjelman rahoitteista Torne Valley Dipnet Culture -hanketta, jonka tavoitteena on vahvistaa lippokalastuksen jatkuvuutta kehittämällä sen näkyvyyttä ja perinteen suojelun työkaluja ja menetelmiä.

Tässä raportissa tarkastellaan, millaisia osallistumisen muotoja lippoperinteen harjoittamisessa nykyisin esiintyy, mitä esteitä tai kannustimia sen harjoittamisessa koetaan ja millaisia kehittämistarpeita tai -toiveita kalastajilla on. Lisäksi tarkastellaan lippoperinteen tulevaisuutta ja uhkakuvia sekä kulttuuriperintömatkailun kehittämismahdollisuuksia perinteen näkökulmasta. Kyselytutkimus rajautuu neljään Suomen ja Ruotsin rajanyliseen lippokylään, Tornion ja Haaparannan Kukkolassa ja Korpikylässä (kosket: Kukkolankoski ja Matkakoski).

Raportti jakautuu neljään osaan: luvussa 2 esitellään tutkimuksen toteutus ja tiedonkeruumenetelmät, luvussa 3 käsitellään tutkimustuloksia, ja viimeisessä luvussa esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia jatkotoimenpiteiksi.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA MERKITYS

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia osallistumisen muotoja ja merkityksiä lippokalastuksen perinteeseen liittyy nykypäivänä, mitä esteitä osallistumiselle koetaan sekä millaisia toiveita ja kehittämistarpeita perinteen jatkuvuuden tukemiseksi esitetään. Lisäksi tarkastellaan kestävän kulttuuriperintömatkailun mahdollisuuksia ja kehittämisedellytyksiä lippoperinteen näkökulmasta. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat: kuka perinnettä harjoittaa, miten ja miksi siihen osallistutaan tai ei osallistuta, sekä miten osallistumista voitaisiin vahvistaa tulevaisuudessa.

Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään perinteen säilyttämistä ja elävöittämistä tukevassa strategiatyössä, kestävän matkailun kehittämisessä sekä viranomaisten ja muiden toimijoiden päätöksenteon tukena. Tutkimus tuottaa

arvokasta tietoa erityisesti lippokalastuksen harjoittajille, kulttuuriperintötyötä tekeville asiantuntijoille, kunnille, matkailutoimijoille sekä alueellisille ja valtakunnallisille viranomaisille.

2. TUTKIMUS- JA TIEDONKERUUMENETELMÄ

KOHDERYHMÄ

Tutkimuksen kohderyhmänä on lippoperinteenharjoittajat Tornion Kukkolankoskella ja Matkakoskella sekä Haaparannan Kukkolaforsenilla ja Matkakoskella. Käytännössä tämä tarkoittaa henkilöitä, joilla on lippo-oikeus näillä koskilla. Lippo-oikeus perustuu kanttilojen aikoinaan saamiin kalastusoikeuksiin. Kyselyn tavoitteena oli tavoittaa niin aktiiviset kuin passiivisetkin perinteenharjoittajat riippumatta siitä, missä heidän nykyinen asuinpaikkansa sijaitsee.

TUTKIMUS- JA TIEDONKERUUMENETELMÄ

Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena sähköisen ja paperisen kyselylomakkeen avulla, kielinä suomi ja ruotsi. Kyselylomake laadittiin Webropol-järjestelmällä. Kyselylomake laadittiin Torne Valley Dipnet Culture -hanketiimin toimesta ja sen työstämiseen käytettiin perinteenharjoittajien asiantuntija-apua. Kyselylomake koostuu yhteensä 30 kysymyksestä, joista osa on monivalinta- ja osa avoimia kysymyksiä. Vastauksia kerättiin ajalla 11.11.2024-6.1.2025, jonka aikana saatiin yhteensä 52 vastausta. Vastauksista 23 täytettiin paperisena järjestämässämme Lippotreffit-tapahtumassa.

AINEISTON ANALYSOINTI JA KYSELYN LUOTETTAVUUS

Aineiston analysoinnin apuna käytettiin webropol-järjestelmän kaavioita ja raportointivälineitä. Monivalintakysymykset analysoitiin kvantitatiivisesti. Avoimien kysymysten vastaukset analysoitiin pääasiassa ryhmittelemällä vastaukset niistä esiin nouseviin teemoihin. Vastaukset käsiteltiin anonymisti.

Kyselyyn saatiin yhteensä 53 vastausta, mikä vastaa noin 35 % vastausprosenttia suhteessa arvioituun kokonaiskohderyhmään (n. 150 perinteenharjoittajaa). Vastaajista 44 oli aktiivisia perinteenharjoittajia ja 9 ilmoitti, etteivät harjoita perinnettä lainkaan.

Kysely tavoitti hyvin perinteen aktiivisen ydinjoukon, ja vastaajamäärä on riittävä laadulliseen analyysiin. Vastausprosenttia voidaan pitää tyydyttävänä

kohderyhmän pienuus ja hajanaisuus huomioiden. Tulokset tarjoavat suuntaa-antavaa ja edustavaa tietoa erityisesti aktiivisten toimijoiden näkökulmasta.

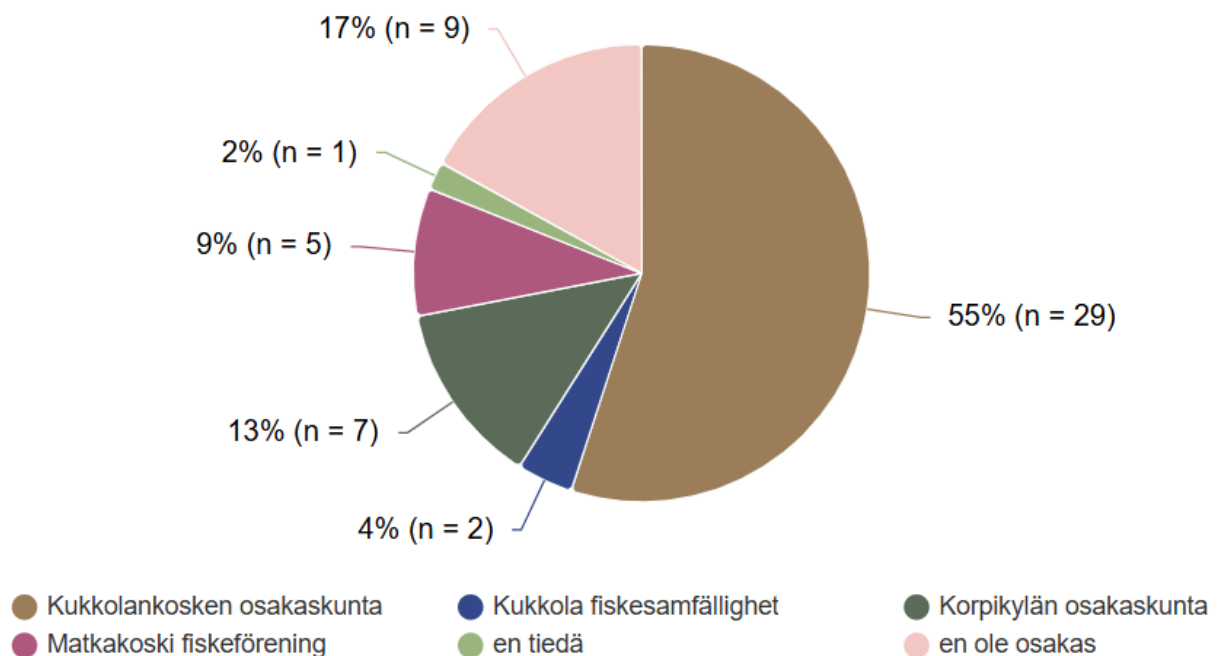
3. TULOKSET

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

Vastauksia kerättiin yhteensä 53 kappaletta. Vastaajista 44 identifioi itsensä lippoperinteenharjoittajiksi. Kuusi vastaajaa ei ole lippokalastajaa ja kaksi osallistuu perinteenharjoittamiseen muilla tavoin. Yksi vastaajista ei osallistu perinteenharjoittamiseen millään tavoin.

Vastaajat osakaskunnittain

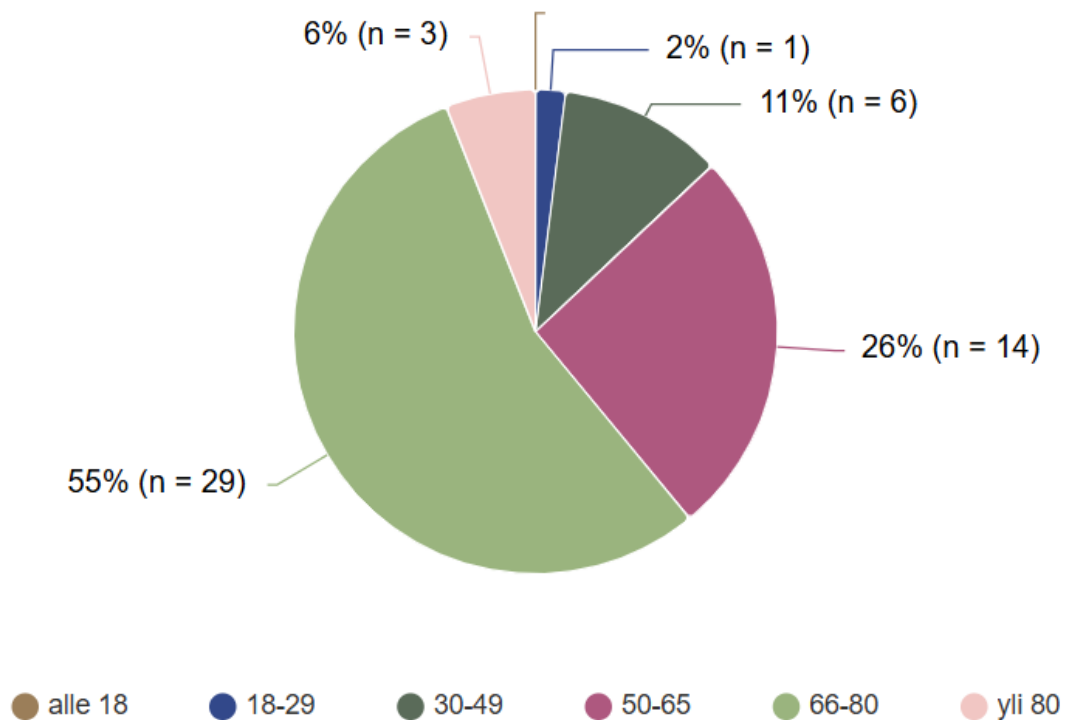
Vastaajista suurin osa (55%) kuuluu Suomen Kukkolankosken osakaskuntaan. Kaiken kaikkiaan vastaajista 68% eli 36 on Suomen koskilta (Kukkolankoski ja Matkakoski). Ruotsin puolelta vastaajista on 13% eli 13. Kymmenen vastaajaa joko eivät ole osakkaita tai eivät tiedä, mihin osakaskuntaan kuuluvat.

kuva 1: Vastaajat osakaskunnittain

Vastaajat ikäryhmittäin

Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan, mihin ikäryhmään he kuuluvat. Vastaajista suurin osa (61%) on eläkeikäisiä, 50-65-vuotiaita 24%:a ja 18-49-vuotialta saatiin 7 vastausta (13%). Ruotsin ja Suomen puolen ikäjakaumassa ei ollut merkittäviä eroja.

kuva2: Vastaajien ikäryhmäjakauma

Vastaajien sukupuoli

Vastaajista 80%:a on miehiä ja 20% naisia. Sekä vastaajien ikä että sukupuoli vastaavat varsin hyvin lippoperinteenharjoittajien varsinaista ikäjakaumaa.

Vastaajien asuinkunta

Asuinkunta-kysymykseen vastasi 51 henkilöä. Vastaajista 36 tulee Suomen puolelta, ja heistä 27 Torniossa. Saavutimme 9 henkilöä Suomen puolelta, jotka asuvat varsinaisen lippoalueen ulkopuolella. Vastaajista 15 tulee Ruotsin puolelta, heistä 13 Haaparannalta. Luulajasta vastaajista on kaksi henkilöä.

Haparanda	13
Luleå	2
Oulu	3
Kemi	2
Rovaniemi	1
Tornio	27
Kempele	1
Ylitornio	1
Järvenpää	1
Yhteensä / Tillsammans	51

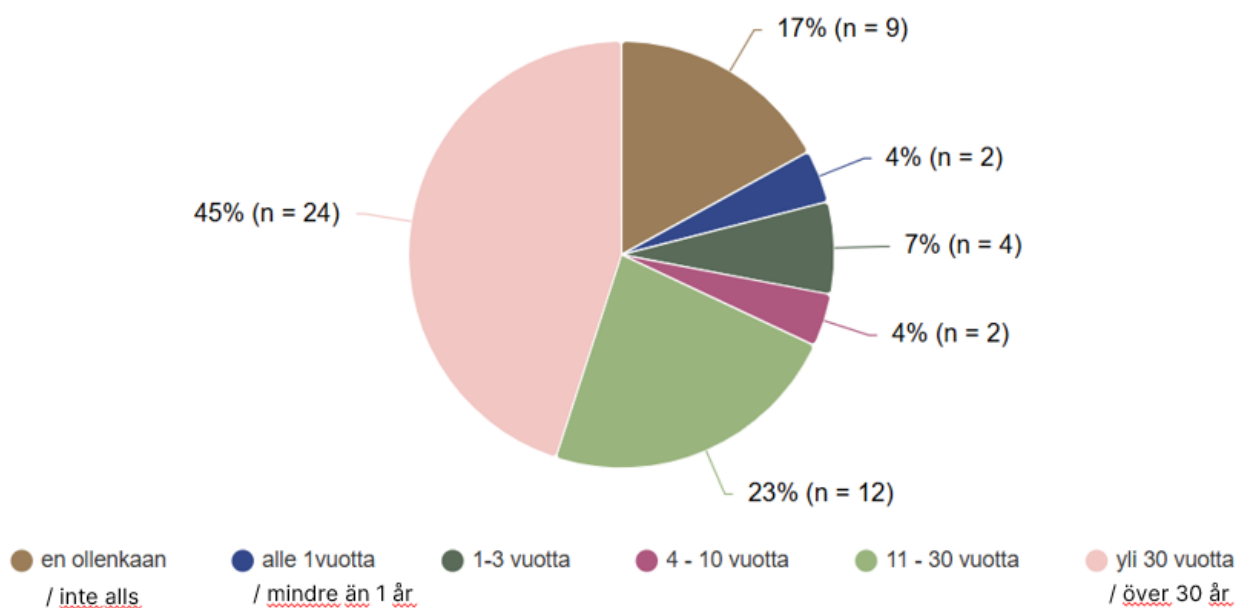
kuva 3: Vastaajat asuinkunnittain

VASTAAJAN ROOLI PERINTEENHARJOITAJANA JA -VAALIJANA

Tämän osion kysymyksien avulla selvitettiin muun muassa vastaajien roolia lippoperinteenharjoittajana, kuinka he osallistuvat perinteen vaalimiseen, syitä miksi vaalimiseen ei osallistuta ja mitkä tekijät hankaloittavat perinteeseen osallistumista.

Lippokalastusharjoittamisen kesto

Vastaajista puolet on liponnut yli 30 vuotta ja neljäsosa 11-30 vuotta. Sekä Suomessa että Ruotsissa pitkään liponneiden osuus on samalainen. Lyhyen aikaa liponneita vastaajista oli reilu kymmenesosa Suomen puolella, Ruotsin puolelta emme tavoittaneet heitä lainkaan. Henkilöitä, jotka eivät ole ollenkaan liponneet oli yhteensä yhdeksän, joista viisi Suomen ja neljä Ruotsin puolelta.

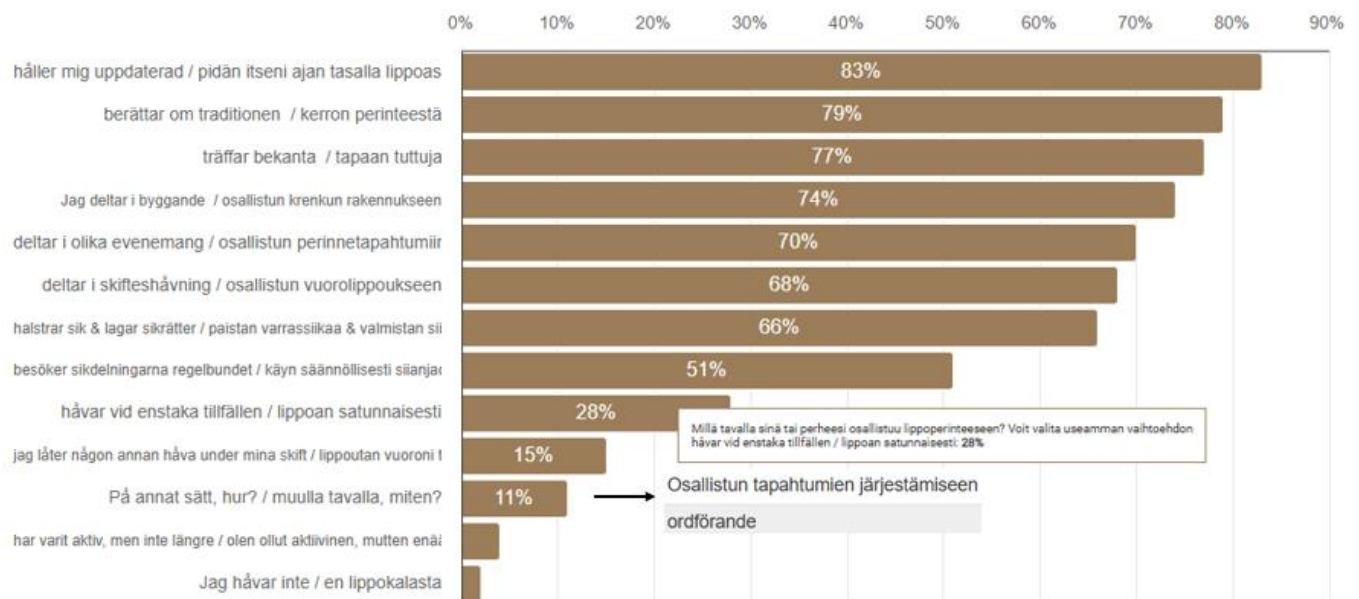

kuva 4: lippokalastusharjoittamisen kesto

Osallistumisen tavat lippoperinteeseen

Tavasta, jolla henkilö osallistuu lippoperinteeseen, kysyttiin monivalintakysymyksen avulla. Kysymyksessä tehtiin valintoja yhteensä 295 kertaa, mikä osoittaa sen, että yksi vastaaja valitsi keskimäärin 5,5 vaihtoehtoa. Voidaan sanoa, että vastaajat osallistuvat perinteeseen aktiivisesti eri tavoin. Suosituinta osallistumista on, että pidetään itsensä ajan tasalla lippoasioista. Myös perinteestä kertominen, tuttujen

tapaaminen, krenkun rakennukseen ja tapahtumiin osallistuminen ovat tavallisia tapoja osallistua perinteeseen.

kuva 5: osallistumisen tavat lippoperinteeseen

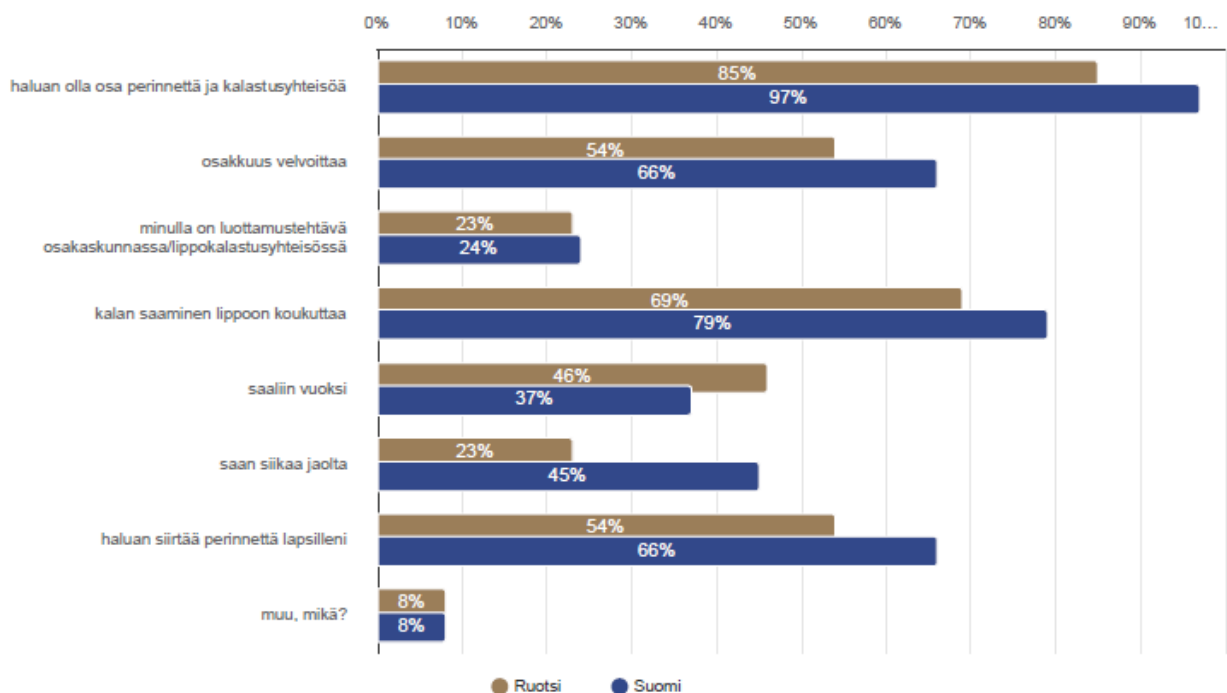
Suomen ja Ruotsin puolen suosituimmissa vastauksissa oli hajontaa. Suomen puolella kolme suosituinta vastausvaihtoehtoa olivat: pidän itseni ajan tasalla lippoasioista, kerron perinteestä ja tapaan tuttuja. Ruotsin puolella suosituimpia olivat: paistan varrassiika ja valmistan siikaruokia, kerron perinteestä, osallistun perinnetapahtumiin.

Syyt lippoperinteen harjoittamiseen

Pääasiallisia syitä siihen, miksi perinteeseen osallistutaan, kysyttiin monivalintakysymyksen avulla, jonka vastausvaihtoehtoja valittiin yhteensä 212. Eli tämäkin kysymys osoittaa, että yksi henkilö harjoittaa perinnettä usean syyn takia. Halu olla osana perinnettä ja kalastusyhteisöä oli suurin yksittäinen syy perinteen harjoittamiseen. Sen valitsi 49 henkilöä eli lähimain kaikki vastanneet. Kalan lippoamiseen ja saaliiseen liittyvät vaihtoehdot, joita oli kolme erilaista, olivat myös tärkeitä, muodostaen 38%: vastauksista. Maiden välillä ei ollut merkittäviä eroja tämän kysymyksen kohdalla.

”Kun lippoaa siinä unohtuu kaikki muu, siinä pääsee virtaavan veden ja kalan luomaan omaan maailmaan.”

Vastaajien määrä: 52 , valittujen vastausten lukumäärä: 212

Kuva 6: syyt lippoperinteen harjoittamiseen maittain

Miksi lippoperinteeseen ei osallistuta

Monivalintakysymykseen, jossa tiedusteltiin sitä, miksei vastaaja osallistu perinteenharjoittamiseen, vastasi viisi henkilöä. Heistä kaikki valitsivat syyksi sen, etteivät he osaa lipota. Tämän lisäksi fyysinen kunto ja ajanpuute haittaavat osallistumista.

Osallistumishalukkuutta lisäävät tekijät

Tähän avoimeen kysymykseen saatiin yhteensä 23 vastausta. Vastausten perusteella osallistumista perinteeseen motivoi erityisesti kiinnostus kalastukseen ja perinteisiin, suvun ja yhteisön vaikutus, sekä halu säilyttää ainutlaatuinen kulttuuriperintö.

Monet mainitsivat jo olevansa kiinnostuneita tai osallistuvansa, mutta seuraavat asiat nousivat esiin mahdollisina innostuksen vahvistajina:

- Perinteen arvo ja historia: Lippokalastusta pidettiin kiehtovana, harvinaisena ja historiallisesti tärkeänä kalastusmuotona.
- Suvun ja yhteisön merkitys: Moni on saanut kipinän perheeltä tai kyläyhteisöltä, ja koki juuret tärkeinä.

- Kalastamisen ilo ja saalis: Kalastus itsessään, pyynnin taito ja perinnekalastusvälineet kiinnostavat.
- Huoli katoamisesta: Pelko perinteen häviämisestä koettiin syyksi osallistua ja vaalia sitä.
- Resurssit ja ajankäyttö: Joissain vastauksissa viitattiin siihen, että osallistumishalukkuus voisi kasvaa, jos olisi enemmän aikaa tai mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti.

"Kaikki kalastus on tärkeää tietysti, myös lippokalastus vanhana muotona on hieno asia."

"Lippoukseen osallistujille voitaisiin kehittää joku näkyvä merkki tai asun osa, joka osoittaa heidän olevan perinneharjoittajia."

"Tullut osana perheen perinteenä."

Perinteenharjoittamista hankaloittavat käytännöt

Perinteenharjoittamista hankaloittavia käytäntöjä kysyttiin avoimena kysymyksenä, johon vastasi yhteensä 25 vastaajaa. Kymmenen vastaajaa kertoo, ettei mikään erityisesti hankaloita osallistumista, mutta niille, joille haasteita on, ne liittyvät erityisesti ajankäyttöön, sijaintiin ja vuorojärjestelmän toimivuuteen.

Useat vastaajat mainitsevat pitkän matkan kotipaikalta lippopaikalle hankaloittavan osallistumista. Lisäksi työelämä, harrastukset ja perhe-elämä tekevät osallistumisesta vaikeaa. Jatkuva osallistumistarve ei ole helppoa.

"Pitkä matka kotipaikalta", "Matka lippopaikalle on pitkä"

"Ajan riittäminen", "Joka toinen ilta oleva jako on työssäkäyvälle hankalaa"

Vuorojen jako koetaan epäselväksi, raskaaksi tai epäreiluksi, erityisesti useamman tilan osakkaille ja kauempana asuville. Matkakoskella järjestäytyminen on mainittu olevan kesken.

"Lippovuorojen jako on mutkistunut",

"Jako on joka ilta",

"Matkakosken järjestäytyminen on täysin kesken"

Lisäksi mainintaa on viiveellisestä tai huonosta tiedonkulusta sekä epätasa-arvosta ja sosiaalisista jännitteistä, kuten naisille kohdistetusta torjunnasta tai kokeneempien "huippujen" dominoivasta asenteesta, mikä haittaa osallistumista.

"Aiemmin ei ollut suosittua, että naiset lipposivat"

"Huiput ja sanojat"

Perinteenharjoittamista hankaloittavien käytäntöjen kehittäminen

Seuraavaksi kysyttiin, miten hankaloittavia käytäntöjä voitaisiin helpottaa. Kysymykseen saatiin yhteensä 14 vastausta. Niiden mukaan parempi tiedonkulku ja viestintä helpottaisi asioita:

"Voisi käyttää paremmin nykyisiä tiedonjakokanavia"

"infotilaisuus vuoroista, lippoisännän esittely"

Lisäksi tarvetta olisi joustavammille ja yhdessä sovituille toimintatavoille, esimerkiksi vuorojen jaossa tai työnjaoissa sekä enemmän järjestäytymistä ja yhteistä suunnittelua:

"Joustavoittaa"

"Sopimalla eri käytännöistä, myös uusilla tavoilla"

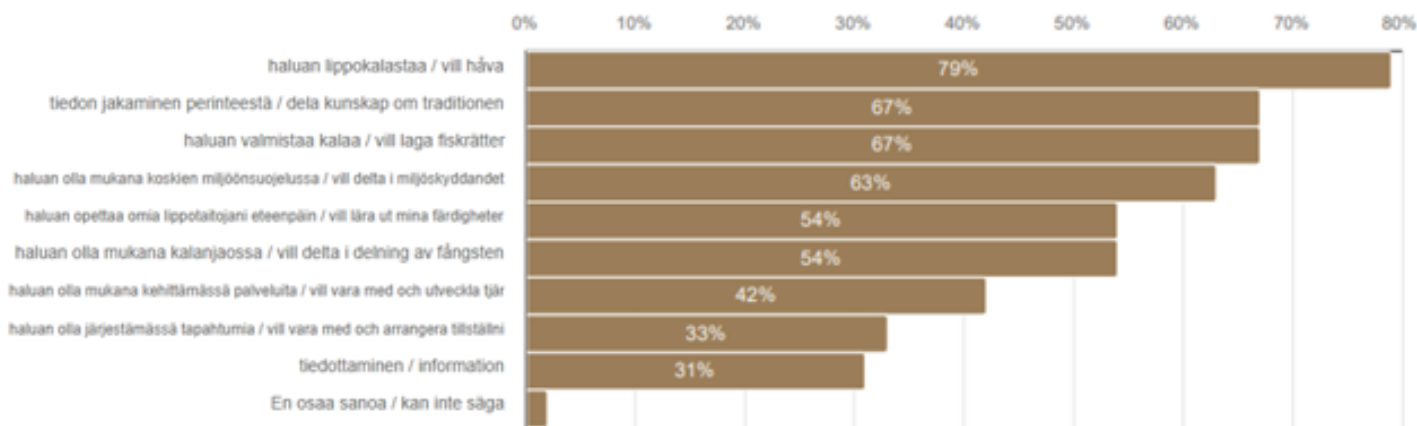
"Krenkkujen rakennus- ja purkujärjestelyistä voisi keskustella yhteisesti"

Tuleva osallistuminen perinteen vaalimiseen

Vastaajien aktiivisuus perinteenharjoittajina näkyy myös kysyttäessä, miten henkilö haluaa jatkossa olla mukana perinteenvaalimisessa. Kyseessä oli monivalintakysymys, johon vastasi kaikki vastaajat ja jonka vaihtoehtoja valittiin yhteensä 256 kappaletta eli noin neljä valintaa per vastaaja.

Vastaajista 79% valitsi halun lippokalastaa suosituimmaksi osallistumismuodoksi. Seuraavaksi suosituinta on tiedon jakaminen perinteestä (67%) ja kalanvalmistus (67%).

Vastaajien määrä: 52 , valittujen vastausten lukumäärä: 256

kuva 7: tuleva osallistuminen perinteen vaalimiseen

Naisvastaajien osalta kärkikolmikko oli hieman erilainen. Naisista 88%:a oli valinnut suosituimmaksi kalanvalmistuksen. Tiedon jakaminen ja rakennusten ja maiseman vaaliminen puolestaan oli suosittua 75%:lle naisvastaajista.

Ruotsin ja Suomen puolen vastausten välillä oli jonkin verran eroavaisuuksia. Suomen puolella korostui enemmän halu lippokalastaa (Suomi 81,6% ja Ruotsi 69,2% valinnoista) ja valmistaa kalaa (Suomi 73,7% ja Ruotsi 46,2%). Tiedottaminen (Suomi 26,3% ja Ruotsi 38,5%) ja halu olla mukana järjestämässä tapahtumia (Suomi 28,9% ja Ruotsi 46,2%) puolestaan saivat enemmän suhteellista kannatusta Ruotsin kuin Suomen puolella.

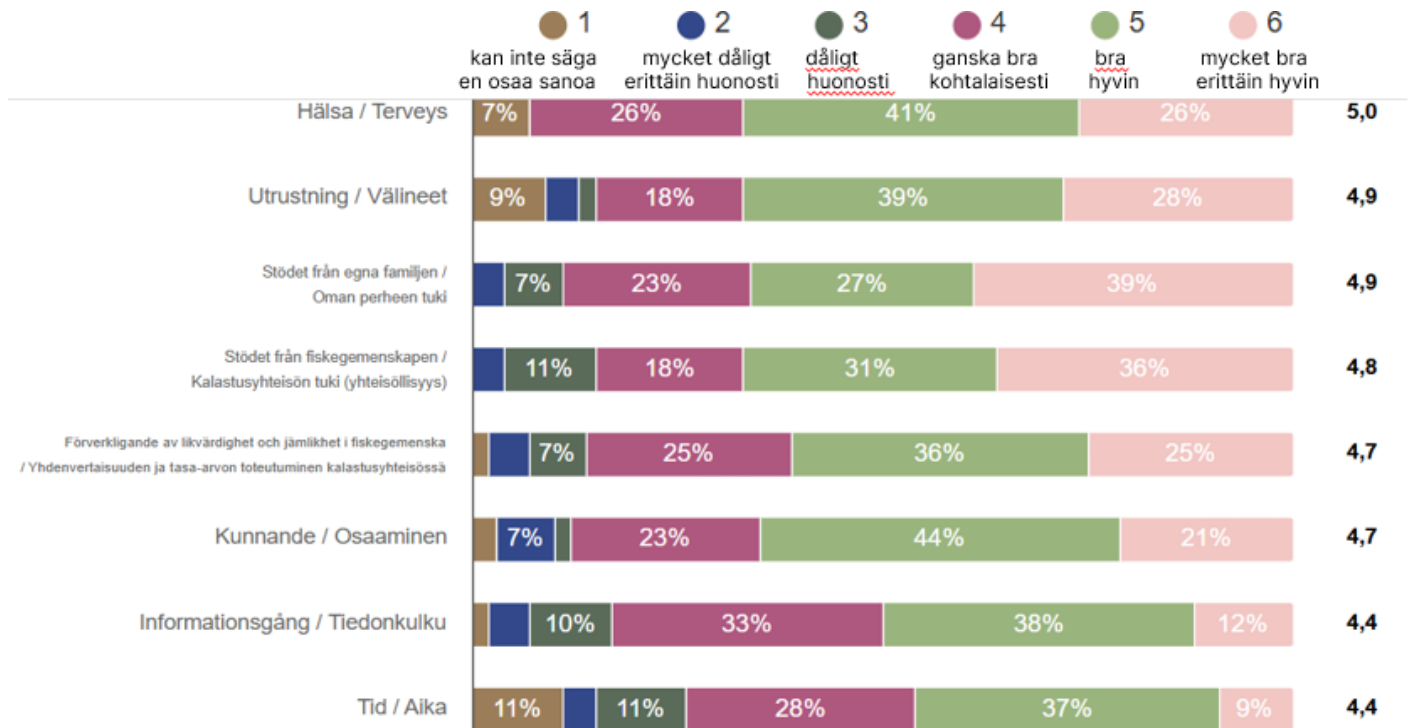
Ne vastaajat, jotka eivät ollenkaan harjoita lippokalastusta, valitsivat kysymyksestä keskimäärin 3,5 vastausvaihtoehtoa. Kaikista suosituin oli halu valmistaa kalaa (89%) ja jakaa tietoa koskella kävijöille (56%).

Huomionarvoista on, että vastaajista kukaan ei valinnut vastausvaihtoehtoa "en mitenkään" eli kaikki vastaajat haluavat olla mukana perinteenvaalimisessa jollakin tavoin. Myöskään kysymykseen, jossa tiedusteltiin miksi henkilö ei halua olla osana perinteenharjoittamista, ei saatu yhtään vastausta.

Saatu tuki ja omat resurssit perinteenharjoittamisen tukena

Perinteen harjoittamiseen liittyvien omien ja saatujen resurssien käyttöä kartoitettiin monivalintakysymyksen avulla. Kaikki vastausvaihtoehdot saivat varsin korkean keskiarvon. Vastausten keskiarvot olivat välillä 4,4-5, jossa arvo "4" vastaa kohtalaista ja arvo "5" hyvää. Parhaiten perinteenharjoittamista tukevat oma terveys,

välineet ja oman perheen tuki. Lisäksi kalastusyhteisön tuki, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen kalastusyhteisössä sekä oma osaaminen koettiin antavan hyvät eväät perinteenharjoittamiseen. Tiedonkulku ja aika saivat vaihtoehdoista heikoimmat arvosanat, joskin nekin keskiarvolla 4,4 eli kohtalaisen hyvä.

kuva 8: saatu tuki ja omat resurssit perinteenharjoittamisen tukena

LIPPOPERINTEEN SUOJELU JA KEHITTÄMINEN

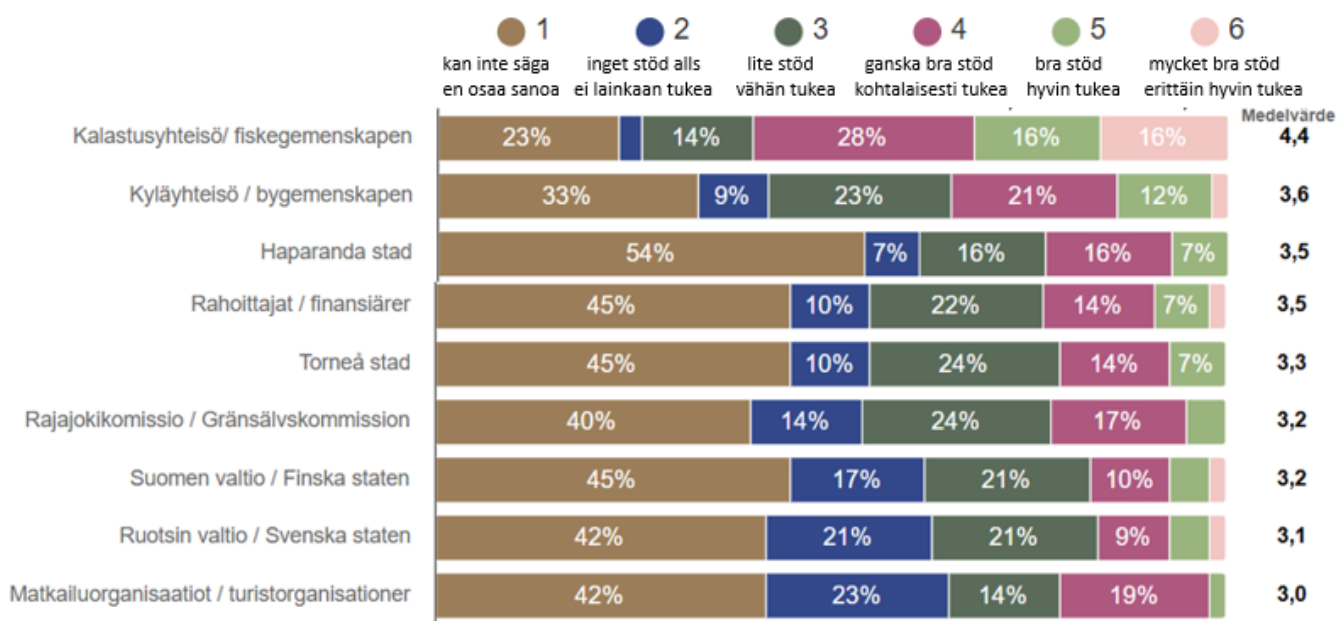
Tässä osiossa käsitellään lippoperinteen suojelua ja kehittämistä yleisellä tasolla. Vastaajilta kysytään muun muassa lippoperinteen saamasta ulkopuolisesta tuesta, tulevaisuuden kehittämismahdollisuuksista, perinteen säilymisen uhkakuvista ja riskeistä sekä nuorten houkuttelemisesta mukaan perinteenharjoittamiseen.

Arvio lippoperinteen saamasta ulkopuolisesta tuesta

Ulkopuolelta tuleva tuki sai keskimäärin heikommat keskiarvot vastaajien omiin resursseihin ja oman yhteisön ja perheen tukeen verrattuna. Vastausten keskiarvot olivat välillä 3–4,4, jossa arvo ”3” vastaa vähää tukea ja arvo ”4” kohtalaista tukea. Vastaajien määrä kysymykseen on 50. On kuitenkin myös huomioitavaa, että vastaukset saivat myös huomattavan määrän ”en osaa sanoa” -vastauksia. Nämä vastaukset on poistettu keskiarvoista.

Parhaimman keskiarvon vaihtoehdoista sai kalastusyhteisön tuki (4,3), toiseksi parhaimman kyläyhteisön (3,6) sekä Haaparannan kaupunki ja rahoittajat (3,4). Ruotsalaisilta vastaajilta Haaparannan tuki sai keskiarvon 3,2. Suomalaiset vastaajat arvioivat Tornion tuen keskiarvolla 3,4.

Valtiollinen sekä matkailuorganisaatioiden taholta tuleva tuki koettiin vähäiseksi.

kuva 9: Arvio lippoperinteen saamasta ulkopuolisesta tuesta

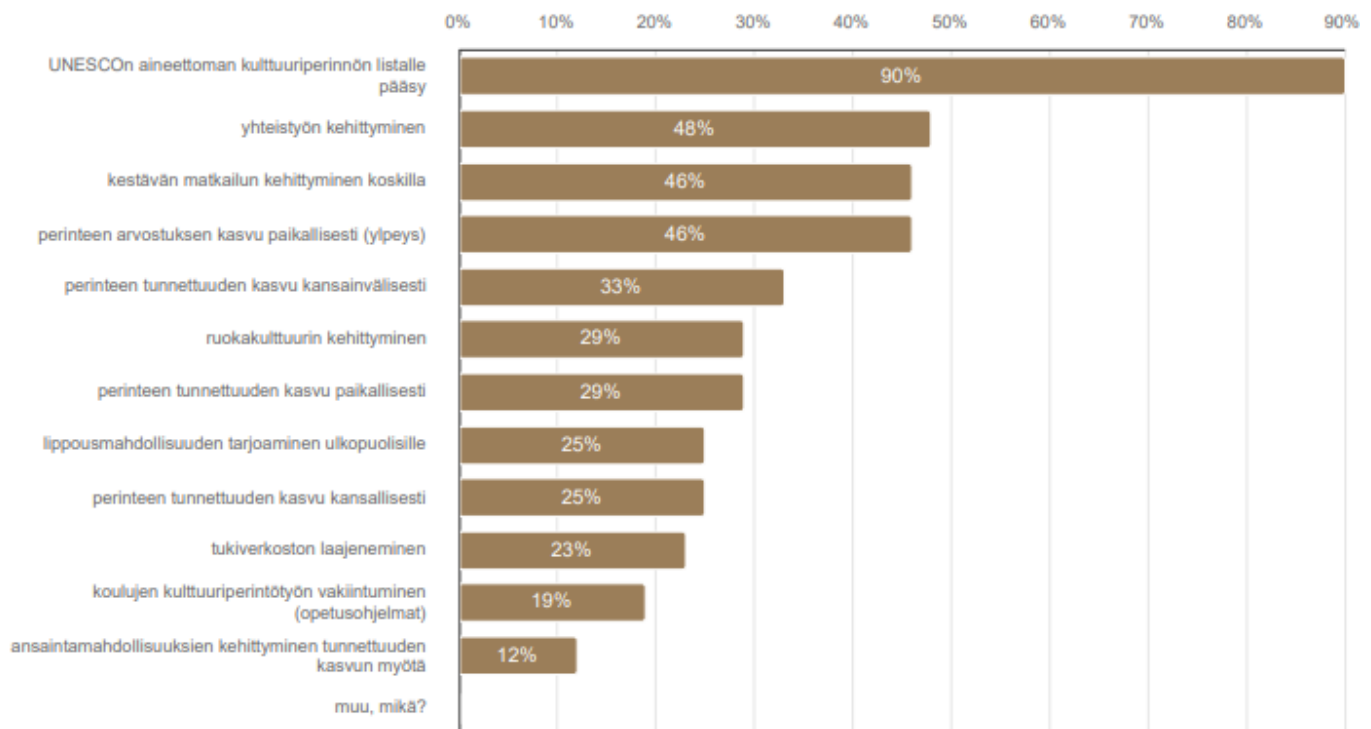
Lippoperinteen tulevaisuuden kehitysmahdollisuudet ja UNESCO

Valtaosa vastaajista oli tietoinen, että lippokalastusperinnettä on haettu UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön listalle. Vain yksi 53 vastaajasta ei tätä tiennyt. Vastaajia pyydettiin listaamaan viisi tärkeintä tulevaisuuden kehitysmahdollisuutta lippoperinteelle. UNESCO:n listalle pääsy koettiin kaikista tärkeimpänä, sen valitsi peräti 90,4% vastaajista. Myös yhteistyön, kestävän matkailun ja perinteen paikallisen arvostuksen kasvu koetaan tärkeinä. Viiden tärkeimmän joukkoon ylsi myös perinteen tunnettuuden kasvu kansainvälisesti. Vähiten tärkeäksi koettiin ansaintamahdollisuuksien kehittyminen tunnettuuden kasvun myötä. Tämä vaihtoehto saattoi olla hieman päällekkäinen kestävän matkailun kehittyminen - vaihtoehdon kanssa.

Mitkä ovat lippokalastuksen tärkeimmät tulevaisuuden kehitysmahdollisuudet?

Voit valita maksimissaan viisi (5) vaihtoehtoa

Vastaajien määrä: 52 , valittujen vastausten lukumäärä: 221

kuva 10: Lippokalastuksen tärkeimmät tulevaisuuden kehitysmahdollisuudet

Naisvastaajien keskuudessa kestävän matkailun kehittäminen sai kahdenkolmasosan (75 %) äänen eli matkailun kehittäminen nähtiin yleistä tulosta tärkeämpänä tulevaisuuden mahdollisuutena. Myös yhteistyön ja ruokakulttuurin kehittyminen sai äännet suurimmalta osalta vastanneista naisista, molemmat vaihtoehdot valitsi 63 %:a naisvastaajista.

Ruotsissa yleisesti koetaan kestävän matkailun kehittymisen koskilla tuovan enemmän kehitysmahdollisuuksia tulevaisuuteen kuin Suomessa: ruotsalaisista vastaajista 75 %:a ja suomalaisvastaajista 38,5%:a valitsi kyseessä olevan vaihtoehdon. Lisäksi lippomahdollisuuden tarjoamiseen ulkopuolisille suhtaudutaan Ruotsin puolella Suomea myönteisemmin: ruotsalaisista vastaajista 41,7%: a ja suomalaisista 17,9% näkee tämän tulevaisuuden mahdollisuutena.

	Ruotsi		Suomi		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön listalle pääsy	10	83,3%	36	92,3%	46
yhteistyön kehittyminen	6	50,0%	19	48,7%	25
tukiverkoston laajeneminen	0	0,0%	12	30,8%	12
ruokakulttuurin kehittyminen	3	25,0%	12	30,8%	15
lippomahdollisuuden tarjoaminen ulkopuolisille	5	41,7%	7	17,9%	12
kestävän matkailun kehittyminen koskilla	9	75,0%	15	38,5%	24
ansaintamahdollisuuksien kehittyminen tunnettuuden kasvun myötä	0	0,0%	6	15,4%	6
perinteen tunnettuuden kasvu paikallisesti	6	50,0%	8	20,5%	14
perinteen tunnettuuden kasvu kansallisesti	1	8,3%	12	30,8%	13
perinteen tunnettuuden kasvu kansainvälisesti	4	33,3%	13	33,3%	17
perinteen arvostuksen kasvu paikallisesti (ylpeys)	8	66,7%	15	38,5%	23
koulujen kulttuuriperintötyön vakiintuminen (opetusohjelmat)	1	8,3%	8	20,5%	9
muu, mikä?	0	0,0%	0	0,0%	0
Yhteensä	53		163		216

Kuva 11: Suomen ja Ruotsin vastaukset lippokalastuksen tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksista.

Perinteen tunnettuuden ja arvostuksen kehittäminen

Perinteen tunnettuuden ja arvostuksen kehittämisestä kysyttiin avoimella kysymyksellä, johon saatiin yhteensä 12 vastausta. Vastauksista on pääteltävissä, että arvostus on jo nousussa tehtyjen toimenpiteiden, kuten tapahtumien ja viestinnän ansiosta. Ihmiset puhuvat perinteestä ja kokevat siitä ylpeyttä. Nimitys UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön listalle nähdään tärkeänä tavoitteena arvostuksen ja tunnettuuden vahvistamisessa.

Viestintää ja näkyvyyttä tulee kuitenkin lisätä edelleen – erityisesti sosiaalisessa mediassa, tapahtumissa ja markkinointimateriaaleilla.

Osallistava yhteistyö ja kalastajien kuunteleminen korostuvat – paikallinen osallisuus ja kalastusoikeuksien kunnioittaminen ovat avainasemassa.

”Kuuntelemalla kalastajia ja kunnioittamalla kalastusoikeuksien omistajia”

”Tuomalla perinne ihmisten ulottuville eri tavoin: tapahtumat, tilaisuudet, some, markkinointimateriaali.”

”Ensimmäiseksi, Unescon elävän aineettoman kulttuuriperinnön listalle pääsy on tällä hetkellä pääasia. Sen jälkeen tulee hyvä yhteistyö koskilla sekä tiedottaminen.”

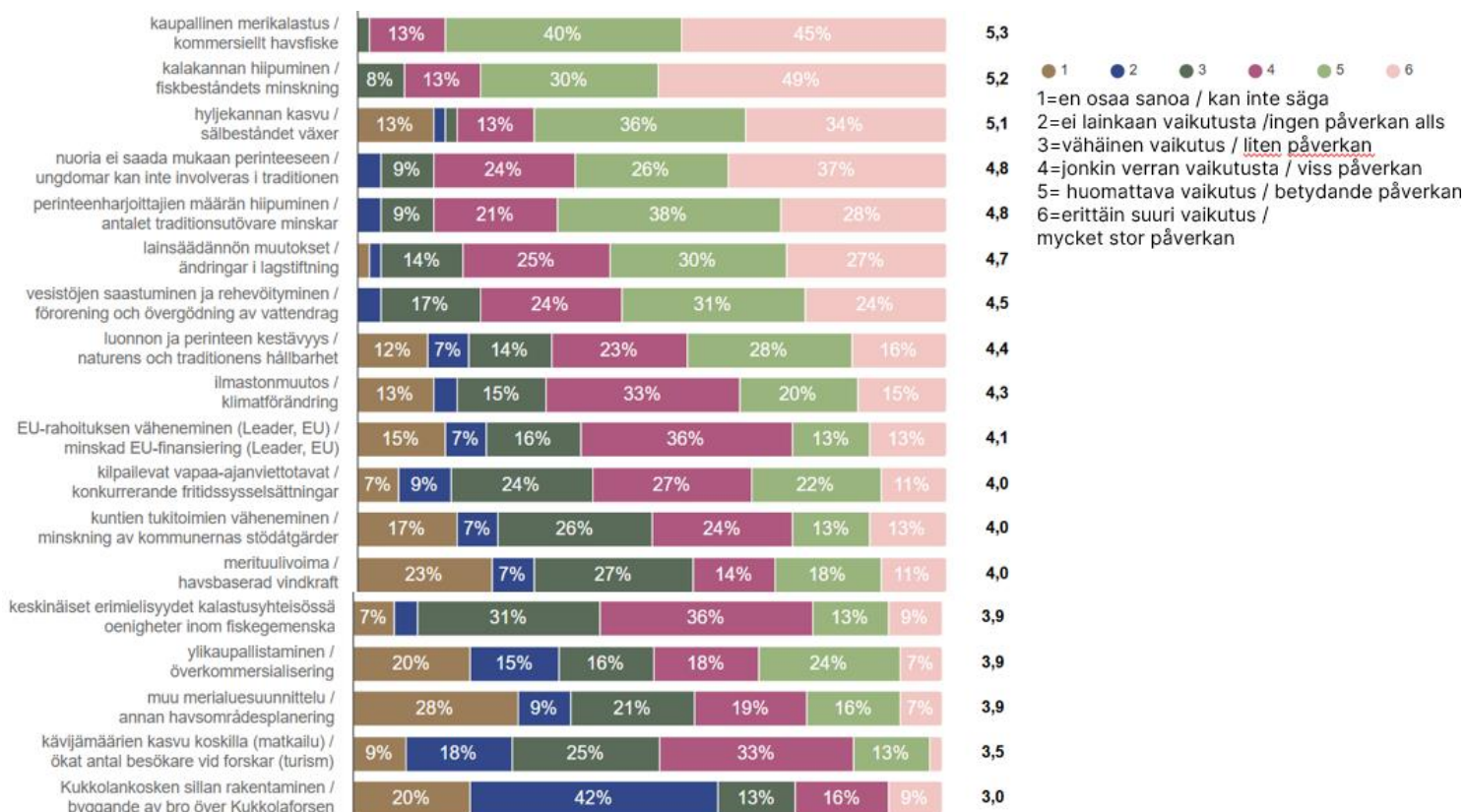
Uhat ja riskit lippoperinteelle

Vastaajia pyydettiin arvioimaan mahdollisia uhkia ja riskejä lippoperinteen jatkumiselle. Kaikki vastasivat kysymykseen. Merkittävimmäksi uhaksi nähtiin ympäristötekijät, jotka vaikuttavat kalakannan hiipumiseen (KA5,2). Tähän vahvasti yhteydessä on kaupallinen merikalastus (KA5,3), jolla nähtiin olevan huomattava vaikutus hiipuviin kalakantoihin. Myös hyljekannan kasvulla koettiin olevan vahva vaikutus kalakantojen laskuun (KA5,1). Ilmastomuutoksella ja siitä aiheutuvalla vesien lämpenemisellä on osaltaan vaikutusta kalakantoihin ja ympäristöön ja sitä kautta perinteeseen (KA4,3).

Toiseksi uhkaavimpana asiana perinteelle nähtiin perinteenharjoittajien määrän hiipuminen (KA4,8) ja se ettei nuoria saada mukaan perinteenharjoittamiseen (KA4,8). Lainsäädännön muutokset aiheuttavat myös jonkin verran huolta vastaajissa (KA4,7).

EU-rahoituksen ja kuntien tukitoimien vähenemisellä koettiin olevan vain jonkin verran vaikutusta perinteen jatkuvuuteen (KA4,1 ja 4,0). Samantasoisiksi keskitasoisiksi arvioituja uhkia koettiin olevan: kilpailevat vapaa-ajanviettotavat (KA4,0), merituulivoima (KA 3,9) ja merialuesuunnittelu (3,8) sekä ylikaupallistaminen (KA3,8).

Kukkolankosken ylittävän kävelysillan rakentaminen nähtiin vähiten perinnettä uhkaavana asiana (KA3). Myös kävijämäärien kasvun koskilla ajateltiin aiheuttavan vain vähäisen vaikutuksen perinteelle (KA3,5).

Kuva 12: Uhkat ja riskit lippoperinteelle

Suomen ja Ruotsin puolen vastauksissa oli vain vähän eroavaisuuksia. Kalakannan hiipuminen ja siihen vaikuttavat tekijät nähtiin suurimpana uhkana perinteelle molemmissa maissa. Suomen puolella nähdään kuntien tukitoimien ja EU-rahoituksen vähenemisen hieman enemmän uhkaavina asioina kuin Ruotsin puolella: Ruotsi KA3,2/3,7, Suomi 4,3/4,3. Kilpailevat vapaa-ajanviettotavat puolestaan nähdään Ruotsissa (KA4,3) suurempana uhkana perinteelle kuin Suomessa (3,8). Muu merialuesuunnittelu arvioidaan enemmän uhkaavana asiana perinteelle Suomessa (KA4,0) kuin Ruotsissa (KA3,2).

Sukupuolella ei ollut merkittävää vaikutusta vastauksiin.

Avoimessa kysymyksessä, jossa pyydettiin kertomaan lisää perinteeseen vaikuttavista uhkista ja riskeistä, nousee muun muassa huoli kalastusoikeuksien menettämisestä ja valtion sääntelyistä. Lisäksi kalakantojen heikentyminen ja kaupallinen kalastus mainitaan. Myös nuorten osallistumisen vähäisyys ja asenteet nuoria lippoajia kohtaan huolettaa.

”Nuorten lippoajien vähäisyys ja innostus perinteen jatkamiselle.”

”Jos suomen valtio omii kalastusoikeuden, niin perinteestä menetetään osakastulojen toimeentulo, mikä on merkittävä osa perinnettä.”

”Jos kalaa ei nouse koskille, en voi kalastaa.”

Avaintekijät lippokalastuksen säilymiselle

Avoimeen kysymykseen, jossa pyydettiin kertomaan tekijät, jotka ovat avainasemassa lippoperinteen säilymiselle, saatiin yhteensä 23 vastausta. Vastauksista on ryhmiteltävissä kolme tärkeintä asiaa:

- Kalakannan säilyminen, 8 mainintaa
- Nuorten mukaan saaminen, 5 mainintaa
- Perinnetiedon säilyminen, 4 mainintaa

”Että lippokalastajia on tulevaisuudessakin, ja on tunne, että on tärkeä ylläpitää kulttuuria.”

”Perinteen kehittyminen ja tiedon siirtyminen uusille sukupolville.”

Uusien toimijoiden ja nuorten houkuttelu

Avoimeen kysymykseen uusien toimijoiden ja nuorten houkuttelusta vastasi 27 henkilöä. Vastauksista nousee esiin kolme asiaa, joita on hyvä kehittää:

- Avoimuus ja kärsivällisyys
- Osallistaminen, opettaminen ja kannustaminen, myös (virheiden) hyväksyminen
- Houkuttelu esimerkiksi perhetapahtumien kautta

Vastauksissa on useita mainintoja kokeilumahdollisuuksien tarjoamisesta, kannustamisesta ja hyvästä yhteishengestä.

”Ylläpitämällä perinnettä sekä pyrkimällä pitämään osallistumiskynnyksen matalana.”

”Osallistamalla ja kannustamalla nuoria osakkaita.”

”Tarjota lippomahdollisuuksia silloin, kun kala liikkuu ja käy pyydyksiin. Tämä voisi koukuttaa.”

”Perinteestä pitää luoda mielikuva sen luontoa säilyttämisen ja ekologisen toimintatapaan, yleensä ikä tuo mukanaan ymmärryksen perinteen merkityksestä.”

KESTÄVÄN KULTTUURIPERINTÖMATKAILUN KEHITTÄMINEN

Tämä osio käsittelee vastaajien näkemyksiä kestävä matkailun kehittämiseen lippokulttuurin ympärille. Vastauksia haettiin neljän avoimen kysymyksen kautta, joihin kuhunkin vastasi keskimäärin alle 20 vastaajaa eli reilusti alle puolet kokonaisvastaajamäärästä. Tiedot antavat jonkinlaista suuntaa aiheeseen ja lisätutkimus aiheen tiimoilta olisi hyödyllinen. Vastauksia käsitellään ryhmittelyn ja sieltä esiin tulevien asioiden nostamisen avulla.

Kehittämismahdollisuudet

Vajaa kolmasosa vastaajista (16henkilöä) vastasi avoimeen kysymykseen koskien kestävä matkailun kehittämisen mahdollisuuksia lippokalastuksen ympärille. Vastauksista voidaan nostaa seuraavat keskeiset havainnot:

- Perinteen esiin tuominen ja kokemuksellisuus: Mahdollisuus esitellä ja elävöittää perinnettä, esim. "pyydä, paista ja nauti" -ohjelman avulla tai opastetuilla kokeilukerroilla.
- Luonnon ja kulttuurin yhdistäminen: Kestävä matkailun ja ekologisen kulttuuriperinteen korostaminen on mahdollisuus.
- Matkailijoiden osallistaminen: Lippoamisen kokeilu, kalan valmistus, opastus ja dokumentointi mainittiin konkreettisina keinoina.
- Elinvoiman ja näkyvyyden lisääminen: Matkailun kasvu voisi herättää kiinnostusta perinteeseen ja tukea perinteen vaalimista, kunhan kasvu pysyy kohtuullisena.
- Haasteet ja rajat: Lippoamisen erityispiirteet (turvallisuus, taidot) rajoittavat suoraa osallistumista, mihin ohjatut ohjelmat voivat toimia ratkaisuna.

Vastaajat näkevät kestävä matkailun mahdollisuutena tukea lippokalastusperinteen säilymistä ja näkyvyyttä. Perinne tarjoaa matkailijoille ainutlaatuisen tarttumapinnan kokemuksellisiin ja kulttuurisiin elämyksiin. Esimerkiksi "Pyydä, paista ja nauti" -tyyppiset ohjelmat, lippoamisen kokeilu ohjatusti ja kalan valmistuksen esittely voivat tehdä perinteestä elämyksellisesti saavutettavaa myös ulkopuolisille. Lisäksi kalastukseen liittyvän ruuan ja tarinallisen sisällön ympärille voidaan rakentaa houkuttelevia palveluja.

Matkailun toivotaan tapahtuvan kohtuullisesti ja paikallista kulttuuria kunnioittaen, jotta se ei vaaranna perinteen ydinarvoja tai luonnonympäristöä. Myös alueen elinvoiman lisääminen ja kansainvälisen kiinnostuksen herättäminen nousivat esiin mahdollisina hyötyinä.

Toimijoiden roolit

Kestävän matkailun kehittäminen lippoperinteen ympärille vaati selkeää roolinjakoa perinteenharjoittajien, organisaatioiden ja yritysten välille. Aiheeseen liittyvään kysymykseen saatiin yhteensä 19 vastausta. Keskeisimmät havainnot vastauksista:

- Yhteistyö on keskeistä: Perinteenharjoittajien, osakaskuntien ja yritysten tiivistä yhteistyötä pidetään välttämättömänä.
- Elämyksellisten palveluiden tuottaminen: Yritykset ja organisaatiot voisivat tarjota opastettuja elämyksiä, ruokapalveluja, esityksiä ja infrastruktuuria (katsomot, tulisijat).
- Koulutus ja osallistaminen: Yritykset ja organisaatiot voisivat järjestää koulutusta ja perehdytystä lippouksen kokeilemiseen sekä kalan käsittelyyn.
- Historiallisen ja kulttuurisen sisällön tuottaminen: Esimerkiksi koskikentän rakennusten historia ja lippokalastuksen vaiheet nähtiin sisältöinä, joita yritykset voisivat esittää matkailijoille.
- Ruoka- ja palvelutarjonnan kehittäminen: Esimerkiksi varrassiaan valmistus matkailijoille nähtiin osana perinteeseen liittyvää palvelua.

Paikalliset yritykset ja organisaatiot voivat olla merkittäviä toimijoita matkailun kehittämisessä, mutta edellytyksenä on tiivis yhteistyö perinteenharjoittajien ja osakaskuntien kanssa. Yritykset ja organisaatiot voivat tuottaa elämyspalveluja, opastuksia, tapahtumia ja ruokapalveluja, ja osallistua myös rakenteiden ja tilojen kehittämiseen (esim. katsomot, tulipaikat). Lisäksi ne voivat olla mukana koulutuksessa ja perinteeseen perehdyttämisessä, esimerkiksi opettamalla kalan käsittelyä tai lippoamisen perusteita.

”Hyvä kaikkia osapuolia palveleva yhteistyö on kaikkein tärkein matkailua kehitettäessä - siis yhteistyön osakaskuntien ja yritysten kesken.”

Toimenpiteet ja investoinnit

Kestävän matkailun kehittämiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin ja investointeihin liittyvään kysymykseen saatiin vastaukset yhteensä 17 henkilöltä. Keskeisimpiä havaintoja vastauksista:

- Infrastrukturi (etenkin Suomen Kukkolankoskella) ja peruspalvelut: WC-tilat, huoltorakennukset, parkkipaikat, kävelyreitit ja siisteys nousivat keskeisiksi matkailun edellytyksiksi.
- Rakennusten kunnostus ja käyttö: Vanhojen rakennusten, kuten koskiaittojen, kunnostaminen nähtiin tärkeänä.

- Kestävyyttä tukeva kaavoitus: Kaavoituksen hitaus (esim. Tornion kaupungin osalta) nähtiin esteenä kehitykselle.
- Vuoden ympäri toimivat palvelut: Ympärivuotinen matkailu vaatisi majoitusta, lämmitettyjä tiloja ja esim. kodan ruokailuun talvella.
- Ohjelmapalvelujen mahdollistaminen: Turvallinen paikka matkailijoille lippoamisen kokeiluun nähtiin tärkeänä investointina.

Kestävän matkailun kehittäminen edellyttää perusinfrastruktuurin parantamista, kuten ympärivuotisia WC-tiloja, huoltorakennusten kunnostusta, parkkipaikkoja ja siisteyden ylläpitoa. Lisäksi nostettiin esiin rakennusten ja kulttuuriympäristön kunnostaminen, kahvila- ja majoituspalvelujen kehittäminen sekä ympärivuotisen matkailun mahdollistaminen. Kukkolankosken kaavan viivästyminen hidastaa investointien toteutusta.

Myös turvallinen lippoamisen kokeilupaikka matkailijoille nähtiin tärkeänä konkreettisenä kehitystoimena.

”Turvarenkku jossa turistit voisi lipota (maksusta).”

”Infrastruktuuri, kuten tiet, polut ja parkkipaikat.”

”Suomen Kukkolankoskella koko palvelurakennetta tulee kehittää ympärivuotiseksi. Sen jälkeen kävelysilta kosken rannalta toiselle olisi kuin kultainen kruunu kestävää matkailua kehitettäessä.”

Matkailupalvelut ja aktiviteetit

Vastaajilta kysyttiin, millaisia matkailupalveluja ja aktiviteetteja he näkisivät voitavan kehittää lippokalastuksen ympärille. Vastauksia saatiin yhteensä 16 kappaletta. Keskeiset havainnot vastauksista:

- Ohjatut lippoamisen kokeilut ja opastukset: Matkailijat voisivat kokeilla lippousta turvallisesti ohjattuna.
- Perinteen esittely ja elämykset: Lipon teon, kalankäsittelyn ja perinteisten ruokien valmistuksen esittelyä ehdotettiin.
- Kulttuuriin- ja historiaan liittyvät ohjelmapalvelut: Rakennusten historia, rajahistoria, kosken käytön perinteet ja esittelykierrokset kiinnostavat.
- Ruoka- ja majoituspalvelut: Paikalliseen ruokaperinteeseen perustuvat ravintolapalvelut ja pienimuotoinen majoitus.
- Laajemmat matkailupaketit: Yhdistettävyyden muihin aktiviteetteihin (golf, luonto, koskenlasku) nähtiin mahdollisuutena.

Vastaajat ehdottavat monenlaisia matkailupalveluja ja aktiviteetteja, kuten:

- Ohjatut lippoamiskokeilut ja opastetut kierrokset
- Kalan käsittelyn ja ruokaperinteen esittely (esim. varrassiika, savusiika, nahkiainen)
- Lippokalastuksen historian, rakennusten ja kulttuuriympäristön esittely
- Teemaopastukset ja esitykset eri vuodenajoille
- Pienimuotoinen majoitus ja paikalliset ravintolapalvelut

”Lippouksen esittäminen, lipon teon eri vaiheiden esittely, kalan valmistus eri menetelmillä, lippopaikkojen esittely, koskikentän rakennusten historian ja käytön esittely. Talvikalastuksen esittely. Nahkiasen pyynti, valmistus ja syönti.”

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselytutkimus tarjoaa suuntaa antavaa tietoa rajanylisen lippoperinteenharjoittajien näkemyksistä perinteestä, sen harjoittamisesta, tulevaisuudesta ja uhkatekijöistä. Vastaajien tausta vastannee melko hyvin lippoperinteenharjoittajien varsinaista profiilia (ikä, sukupuoli, maajakauma). Kyselyyn vastanneista suurin osa on pitkään, yli 11 vuotta, liponneita. Ei ollenkaan liponneita vastaajista oli yhteensä yhdeksän 9. Vastaajista voidaan todeta, että he ovat aktiivisia perinteenharjoittajia, jotka haluavat olla mukana vaalimistyössä monin eri tavoin. Parhaiten perinteenharjoittamista tukevat oma terveys, välineet ja oman perheen tuki. Kalastusyhteisön tuki on äärimmäisen arvokasta perinteenharjoittajille ja siihen ollaan varsin tyytyväisiä.

Perinteenharjoittamista ja yhteistyötä voidaan kehittää paremman tiedonkulun ja yhteisten pelisääntöjen turvin. Eri toimijoiden roolitus ja osallistuminen perinteensuojeluun on tärkeää. UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön listalle pääsy puolestaan koetaan tärkeimpänä tulevaisuuden kehitysmahdollisuutena. Myös yhteistyön, kestävän matkailun ja perinteen paikallisen arvostuksen kasvu koetaan merkityksellisenä. Ruotsalaisvastaajat kokevat kestävän matkailun kehittymisen tärkeämpänä tulevaisuuden kehitysmahdollisuutena suomalaisvastaajiin verrattuna.

Vastaajat näkevät ympäristötekijät ja sitä myötä kalakannan hiipumisen suurimpana uhkatekijänä lippoperinteelle. Mikäli ei tule kalaa, ei ole perinnettäkään. Luonnon ja kalakantojen suojeleminen ovatkin perinteensäilymisen kannalta keskeisiä asioita.

Myös lainsäädännön muutokset aiheuttavat uhkakuvia perinteen tulevaisuuteen. Niihin tarvittaisiin ennakoitavuutta ja yhteisymmärrystä. Nuorten aktiivinen mukaan ottaminen perinteenharjoittamisessa on tärkeää perinteen säilymisen kannalta. Nuoria kohtaan toivotaan kannustavampaa ja vastaanottavaisempaa asennetta. Myös kalastusyhteisön sisäisen vuorovaikutuksen ja viestinnän parantaminen edesauttaisi perinteenharjoittamista.

Kestävän matkailun kehittäminen tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia tukea lippokalastusperinnettä, tehdä se näkyväksi ja tuoda lisätuloja alueelle. Onnistunut kehittäminen edellyttää perinnettä kunnioittavia, ohjattuja elämyspalveluja; paikallisten yritysten ja perinneyhteisön tiivistä yhteistyötä; infrastruktuuri-investointeja (WC-tilat, majoitus, kaavoitus Suomen Kukkolankoskella) sekä ruoan, tarinoiden ja kalastusperinteen yhdistämistä palvelukokonaisuuksiksi. Matkailun on oltava kohtuullista ja kulttuurillisesti kestävä, jotta se vahvistaa, ei heikennä, perinnettä ja paikallisyhteisöä.

Tutkimus tavoitti etenkin aktiiviset lippoperinteenharjoittajat. Tarvetta olisi lisätutkimukselle, jolla tavoitettaisiin ne lippokalastusoikeudelliset henkilöt, jotka eivät lippoa. Näin saataisiin tarkemmin selville syitä, miksi he eivät osallistu perinteenharjoittamiseen. Tämän tutkimuksen haasteena oli tavoittaa heidät yhteystietojen puutteen vuoksi. Olisi myös mielenkiintoista tietää konkreettisesti, millaista kehitystä lippoperinteenharjoittajat odottavat UNESCO-nimityksen tuovan. Lisätietoa tarvittaisiin myös kestävän matkailun kehittämiseen liittyen koskikohtaisesti.

Liite: Kysely perinteenharjoittajille 2024